

Örökélet hite a Jézus által.¹

(Husvétli egyházi beszéd.)

Írta: **Ürmösi Károly** lelkész.

Ján. 4. 24. Bizony, bizony mondom nektek: aki az én beszédemet hallgatja és hiszen annak, aki engemet elbocsátott, örök élete legyen.

Néhány nap csak és mennyi változás, mily mérhetetlen fontosságú fordulat állhat elő egyesek életében, népek történetében, világ folyásában!!...

Csak néhány napja múlt, hogy fordulóját ünnepeztük meg annak az eseménynek, midőn a világ üdvözítője diadalmos bevonulását tartotta Jeruzsálembe, virág és pálma szőnyegen, diadalmi üdvkiáltások között haladva a szent város felé.

Még rövidebb időköz választ el az ezt követő szomorú esemény gyászünneptől, az erőszak, az ármány véres diadalnapjától, a melyen annak, a ki csak az imént virágokkal szegélyezett úton haladt, üdvkiáltásokat hallott, most tövisen kell lépnie, szívében a legfájóbb érzések szuró tövisével a Golgota felé.

És ma?!... ma, ker. afiai, ma már ismét diadalünnepnek szentelhetjük emlékezésünket; diadalünnepnek, midőn angyalt látunk az üres koporsónál, égi örömet hirdetve e szavakban: „Miért keresitek a holtak között az élőket? Nincs itt, hanem föltámadott.“

És nem hasonló meglepő változásokat, nem várt fordulatokat tapasztalhatunk ma is?!

Tegnap még talán diadalt szemlélhettünk, diadalát olvashattuk le a duzzadó életerőnek, a pezsgő élet- és munka-

¹ Pályadíjat nyert az 1902. évi pályázaton, megjelent a Keresztény Magvető 1903. évi 1. füzetében.

kedvnek embertársunk arcából, szemeiből, egész lényéből, s ma mit látunk? . . . egy összeomlott életet, az élethajó roncsait, egy nyitott sírt.

Tegnap még talán az egyesítő, összeforrasztó szeretetnek diadalát szemlélhettük, s azok, akiket e szent érzés fűzött egybe: — a szülő és gyermeke, a hitves, a barát — örömük édes mámorában úgy érezték, hogy nincs hatalom, mely őket egymástól elválaszthatná. És ma? . . . egy hideg fuvallat — a halál szele és mindennek vége. A szülőt, a gyermeket, a hitvest, a barátot, egy minden kincsüket magába záró koporsónál látjuk kéztördelve, jajveszékelve, fellázadva talán a végzet, a sors . . . az Isten ellen.

De hát a holnap, a jövő? . . . lesz-e akkor ismét diadal-ünnep? . . . lesz-e a mi számunkra is — majd ott a koporsótól — új életnek diadal ünnepe, amelyen mennyei karoktól halljuk zengedezni: „Hol vagyon, halál, a te diadalmad, koporsó, a te fullánkod?”

Jól tudom, hívő keresztények, hogy a halhatatlanságnak emez ünnepén, ezen kérdésekkel szívetekben jöttetek fel eme szentelt falak közé, hogy itt hitetek, reményetek újabb tápot nyerjen a keresztény vallás éltető, üdítő forrásából.

Ám e kérdésekre csak a hit adhat feleletet. És oh e kérdések, e kínzó kétségek mutatják, mily szükség van e drága kincsre, erre a bűvös talizmánra!

Érzitek-e kebletekben ma ennek jótékony melegét, fölemelő erejét? . . . átérzitek-e a költő szavainak igazságát hogy:

„ . . . drága kincs a hit,
tűrni és remélni megtanít?”

Átérzitek-e a Jézus szavainak mély értelmét: „Ha annyi hitetek volna, mint egy mustármag, im, e hegyeket elvihetnétek helyükről?”

Érzitek-e ma ti is Jézus nyitott sírjánál a hit angyalának biztató jelenlétét és a kétség hullámaiból felemelő szavait halljátok-e: „nincsen itt, hanem feltámadott?”

Ne feleljetek, mert bár tudom, hogy szívetek szükségesnek, óhajtottnak tartja, szinte megköveteli ezt a hitet;

mégis arcotokról olvasom le a bizonytalanságot és kételkedést.

Ne is mentegessétek magatokat, — mert sajnálattal bár — méltányolni tudom okaitokat is.

Igen, mert tudom, hogy e kornak kenyeré inkább a kishitűség és csüggettség, mint a „hegyeket mozditó hit” s az a bizalom, amelynek erejével „szárnyakkal magasra repülünk, mint a saskeselyűk.” — Tudom, hogy e kishitűségnek és csüggettségnek tápot ad olykor-olykor — a maga célt tévesztett és helytelen irányban folytatott vizsgálódásaival, a maga tagadó és hitet megtagadni akaró törekvéseivel — a tudomány is, amelynek pedig a hit édes testvérének kellene lennie.

Igen, mert ismerem az életnek számtalan nehézségeit, amelyek föl szokták kelteni a csüggedésnek sötét árnyát, a kínzó kétségeknek sötét szellemét, és a hitnek alig lobogó mécsét vagy kioltják, vagy erősebb lángra gyúlni nem engedik.

És aztán tudom, érzem, vallom, hogy a hitet — amely az apostol szerint az „Isten ajándéka,” — meg kell érdemelnünk, s édes sajátunkká tennünk csak hosszas küzdelemmel, számtalan belső harcok, vívódások árán lehet. Helye van itt a Tamás ideig-óráig való kételkedésének és bizonyosság keresésének is, hogy így kiálthassunk fel ő vele elálmélkodva: „Én Uram és én Istenem!”

Röviden: az örökélet hitére fel kell emelkednünk.

Hogy miként? — e kérdésre nézve akarok nektek útmutatást adni, a midőn az alapigékre támaszkodva e kérdésre: *Miként emelkedhetünk fel Jézus által az örök élet hitére?* — a következőkben felelek meg:

Fölemelkedhetünk ha I-ször: ő vele felemelkedünk az Isten teljes megismerésének s az ő benne való bizalomnak magaslatára; s ha II-ször: ugyancsak ő vele emberi hivatásunk és az önbecsérzet magaslatára el tudunk jutni.

I.

Nagy igazság rejlik e szavakban: „Ez pedig az örök élet, hogy tégedet egyedül ismerjenek lenni igaz Istennek.”

Kérdem: kitől reméljük mi az örök életet, lelkünk halhatatlanságát?

Mindnyájan készen vagytok, tudom, a nagyon is természetesnek, önként értetődőnek tartott felelettel: Istentől. Hiszen meg van írva — mondjátok — az apostolnál: „tudjuk, hogy ha a mi földi hajlékunk háza elbomol, épületünk leszen Istentől.“ S még tán aki különben kételkedő is, elismer annyit, hogy ha van örökélet, ez Istentől van és lehet.

De megálljatok csak afiai! honnan tudjátok, hogy az örök életet Istentől lehet várni? Könyvekből-e, ahonnan Istenről tanultatok? hallásból-e? vagy pedig szívetekből, amely érzi az Istennek jelenlétét, amely így szól: „ha a korporsóba vetem az én ágyamat, ott is jelen vagy Uram.“ Más szóval: igazán reméltek-e az Istenben s általa az örök életben?

Oh! hogyha reméltek, miért mégis köztetek a kishitűség, a csüggedés, amellyel — miként a Jézussal evező tanítványok — ti is megrémültök az élet tengerén szélvészektől, vihartól, hullámoktól? miért nincs meg a veszélyben, küzdelemben, fájdalomban, szenvedések, csapások, veszteségek közepett az a nyugodt bizalom, amellyel Jézus megállott a haragos, csapkodó hullámok között, parancsolt szélnek, vihar-
nak — mert a kétségbeesés lármája helyett parancsolni tudott szívének — és lőn nagy csendesség. Miért a kételkedés az élet nagy célja felől, miért a haláltól fölöttébb való rettegés?

Oh! ne mondjátok, hogy reméltek, amíg nem teljesen szilárd hitetek; amíg a kételkedésnek legkissebb árnyát, boruját látom homlokotokon; amíg így nem tudtok szólani teljes bizalommal: „Még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek, mert velem leszel Istenem, szabadításom és megtartásom Istene!“

Valljátok meg inkább, hogy valahányszor kétségben voltatok az embernek sirontuli sorsa felől, valahányszor nem tudtatok feleletet adni a kínzó kérdésekre; lesz-e ott valami, hogyan lesz, miként lesz? mindannyiszor kétségben voltatok az Istenség felől is, amelyről vagy megfeledkeztetek, vagy nem tudtatok magatoknak tiszta képet alkotni.

Hiszen hallgassátok csak meg és fogjátok fel értelmét

teljesen a szent lecke eme szavainak: „aki hiszen annak, aki engem elbocsátott, örök élete vagyom.“

Mit jelentenek ezek a szavak?

E szavak — jól jegyezzétek meg — azt fejezik ki, hogy az örökéletnek reménye, szilárd, megdönthetetlen támaszt nyer az Istennek hitében és megismerésében.

E szavak azt jelentik, hogy az örökélet boldogító, biztató hite csak annak lelkében verhet erős, mély gyökeret, aki az Isten megismerése, az Istenség magasztos gondolatának felfogása által tántoríthatatlan meggyőződést szerzett magának arról, hogy az emberi tudás, vizsgálódás és bölcsesség mellett van még egy más hatalom is, kell lennie egy más hatalomnak, amelynek ezekkel karöltve szükség munkálnia az emberiség boldogításán.

E szavak azt fejezik ki, hogy csak annak válhatik az örökélet hite lelke édes sajátjává, nélkülözhetetlen kincsévé, akinek minden bizalma, reménysége, vágyakodása, nemes törekvése ebben a fenséges gondolatban öszpontosul: teljes bizalom Istenben. Istenben, aki lélek. Istenben, az atyában, aki a mi sorsunknak, életünknek bölcs és gondviselő vezére; aki előtt „a mi fejünknek hajszálai is számon vannak;“ aki — mert van — lélek, mibelénk is adhatott lelket; — aki, ha alkotta — mert más nem is alkothatta — e teremtett világot, s azt olyannak alkotta, amilyennek látjuk, tökéletesnek, a legfenségesebb összhang mintaképeinek, s aki maga is tökéletes — mert más nem is lehet — nem alkothatta e világot játékszerű elmulásra, s annál kevésbé minket, akiket uralkodóvá tett minden más teremtett állatok felett.

Oh! valóban a mig Isten nélkül ezer és ezer megfejthetetlennek látszó kérdés merül fel életünk és annak célja, folytatása felől, addig az Istenben való bizalom s az a gondolat, hogy Isten előtt minden lehetséges, megfejt minden kérdéseket, bevilágítja nekünk még a sírok éjjelét is.

Tekintsetek afiai a Krisztusra! Ismeritek-e az ő életpályáját? Ha ismeritek, tudhatjátok azt is, hogy ő benne teljes mértékben meg volt az a hit, mely az embert sorsával, az étellel, s az élet nagy, megoldhatatlannak látszó kérdéseivel megbékélteti, lelki békét, összhangot ad.

Tudhatjátok, hogy őt semmi sem bántotta az elesőségig; nem még a méltatlanság sem, amellyel pályáján annyiszor találkozott. Őt semmi sem tartóztatta fel útjában. Ő valamint nem félt a tenger hullámaintól, úgy nem félt a haláltól sem, nem félt kiűriteni a keserű pohárt sem. Ő így tudott szólni: „mit féltetek azoktól, akik a testet megölik, de a lelket meg nem ölhetik.“

Am ki állítaná, aki csak Jézust ismeri, aki az ő tudományába, az ő lelke nemességének mélységébe már igyekezett behatolni, hogy lehet szebben gondolkozni, lehet szebb képet alkotni a mindeneket átható istenségről — annál, mint ahogy Jézus gondolkozott, mint aminő képet ő akotott?! . . .

Valóban elmondhatjuk, hogy ő Istennek leghűbb fia volt. Az ő tanításain tündöklő vonalként huzódik át az Isteniségnek nagy gondolata. Mint egy kristálytisza patak a millió virággal pompázó völgy közepén megtermékenyítő erejével, úgy vonul át az ő életén az a határtalan bizalom, ragaszkodás, szeretet Isten iránt, amely az embert egyedül képes fölemelni a föld porából. Az ő szíve, lelke egy vezérlő gondolatot ismer s ez: Istenhez emelkedni s az ő tökéletességére törekedni. Egy célja van az életnek s ez: Istent dicsérni; egy iránya s ez: Istennek tetsző életet élni; egy boldogsága, s ez: Istent megismerni s ő benne bizni.

Ő valóban méltán mondhatta el ily értelemben: „Én és az atya egyek vagyunk;“ méltán mondhatta: „atyám én dicsőítettelek tégedet e földön.“

Azért, ti afiai! őt kövessétek! S amidőn most e szent ünnepen, vagy élteteknek bármely pillanatában magatokban elmélyedve a lét nagy kérdései fölött tündöklök, tekintetek bizalommal az égre és bizonyára bizalommal szólhattok így a Zsoltárok írójával: „Nem hagyod az én lelkem a koporsóban.“

Őt kövessétek, s midőn a természet dicső templomában körüljártatva tekinteteket, a tavaszi ébredésben látjátok az új életet: lássátok meg ott az Urat is, aki mikor „arcát elfordítja, megháborodnak a föld lakói“, s ha „az ő lelkét kibocsátja, megújulnak és megújítja a föld színét“ és e megújulásban a ti élteteknek megújulását is megfogjátok látni, s

bizalommal szólhattok az apostollal: „Tudjuk, hogy ha a mi földi hajlékunknak a háza elbomol, épületünk leszen Istennél“.

Kövessétek Jézust, s amidőn a szent asszonyok példáján felbuzdúlva, feljötök ide a Jézus nyitott koporsójához és nem találjátok őt a koporsóban; vagy ha bármikor, szívetek ösztönét követve, elmentek ahhoz a nektek oly kedves, legnagyobb kincseteket magába záró sirhoz, és ott talán a bánat felhője borúl homlokotokra: tekintetek bizalommal az égre, bizalommal arra, akiről Jézus így szólott: „az én atyámnak házában sok hajlékok vannak,“ s bizonyára a buzgóság és megnyugvás érzete ösztönöz e szavakra: „Az Istennek legyen hála, aki adott nekünk diadalmat az úr Jézus Krisztus által.“

Emelkedjétek, óh! emelkedjétek fel Jézussal az Istenben való bizalom szent érzésére, hogy ez megteremje számotokra az örökélet hitét s ennek gyümölcseit: a lelki békeséget és megnyugvást.

Ez még azonban nem elég, még van egy föltétele az örökélet hitéhez való fölemelkedésnek, amely, amiként fennebb kijelöltem, a következő:

Ha ugyancsak Jézussal — emberi hivatásunk és az önbecsérzet magaslatára el tudunk jutni.

II.

Itt ismét egy igen természetes kérdés merül fel legelsőbbben is: kinek reméljük, óhajtjuk mi az örökéletet?

A feleletet — tudom — e kérdésre ép oly természetesnek és önként értetődőnek fogjátok tartani. Hát az embereknek — magunknak. Hiszen mi reánk vonatkoznak e szavak: „a por földdé leszen, a lélek pedig megtér az Istenhez, a ki adta volt“.

De megálljatok csak afiai! Vajjon csakugyan reméletek, bizalommal várjátok az örökéletet? Tudtok teljes bizalommal szólni Jóbbal: „Én jól tudom, hogy az én megváltóm él, hogy meglátom az Istent.“

Oh! hogyha csakugyan reméletek, miképen lehetnek köztetek, a kik így szólnak: „nyugodjál, egyél, igyál, gyö-

nyörködjeél én lelkem, mert sok esztendőre eltett javaid vannak!" „együnk, igyunk, mert holnap úgy is meghalunk!"

Oh! ne mondjátok hát, hogy reméltek; mert lehet ez érzés föllángolás, pillanatnyi fölbuzdulás, ellobbanó szalmatűz, de mindenesetre csak önámítás ez mindaddig, amíg igazán nem remélhettek, amíg nincs jogotok remélni.

Önként kínálkozik itt egy kérdés: kinek áll jogában jutalmat várni? Ugyebár annak, aki a reá bizott munkát elvégezte, jutalomra méltót cselekedett, s aki ennél fogva jutalomra érdemesnek, méltónak is tarthatja magát.

Nos tehát! Jegyezzétek meg, afiai, hogy az örökélet reménye jutalomnak boldogító reménye, amit Jézus így fejez ki: „Boldogok, akiknek szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják“, „akik háboruságot szenvednek az igazságért, mert övék a mennyeknek országa.“

Ámde e remény csak úgy válhatik lelkünknek üdítő forrásává, ha e forrás saját emberi becsünknek érzetéből buzog ki, saját nemes önérzetünkben, megnyugtató öntudatunkból veszi táplálékát.

Hallottátok-e, mit mondott Idvezítőnk az evangéliumi ifjúnak, aki tőle az örökélet megnyerése felől tudakozódott? „Ha tökéletes akarsz lenni, eredj, add el minden marhádat, és osztozkodj a szegényeknek, és kincsed leszen menyországban.“

E szavak, afiai, mély tanulságot rejtenek magukban.

Az, aki e szavakat mondotta, az nagyra becsülte az emberi erőt, akaratot és lelket. Az, aki e szavakat mondotta, úgy érezte, hogy az emberi léleknek, ha nagy és nemes célokat tűz ki maga elébe, ha egy szent eszméért, egy ezreket, milliókat boldogító ügyért, igazságért harcol, le kell tudni mondania minden csábító, kisértő, munkájában akadályozó földies vágyról, haszonról és érdekről. Az, aki e szavakat mondotta, érezte, hogy az embernek, ha igazán nagy és nemes akar lenni, amilyennek lenni tehetségében áll; ha igazán meg akarja becsülni és ki akarja tüntetni magán az Istenség bélyegét, az okosságot, érző szívet, hallhatatlan lelket: tudni kell tennie önzetlenül, földi haszon reménye nélkül, mintegy érezve azt a kebel mélyén szerényen elvonult érzést, hogy ő neki

alkotásánál, hivatásánál, tetteinél fogva nem e földre kell tekintenie, nem e földtől kell várnia, hogy reá fensőbb jövő és sors vár. Az apostol szavaival élve neki nem azokra kell tekintenie, amelyek „láttatnak és időszerint valók, hanem amelyek nem láttatnak és örökkévalók.“

De az, aki így érzett és gondolkozott, az nemcsak szóval, „Uram! Uram“ kiáltásokkal hirdette érzéseit és gondolatait, hanem tettekkel, egész életével, még halálával is.

Rajzoljam-e előttetek az ő fenséges életét? Életét annak, akiről írva van, hogy „bűn és álnokság ő benne nem találtatott?“

Hiszen ismeritek mindnyájan az ő pályáját. Hirdetjük nektek mi, akik az ő felkent papjai vagyunk, de akik még sem vagyunk méltók, hogy az ő „sarujának kötelét“ megoldozzuk; hirdetik a keresztény templomok ezrei, keresztény lelkek milliói, iskolák, jótékony emberbaráti intézetek.

Hiszen ismeritek szeretetét, amellyel nemcsak a tanítványok kis körét, szeretteit, rokonait fűzte magához a ragaszkodás láncával, hanem még a bűnösöket is magához ölelte a mennyei kegyelem bűnbánat könnyeit kicsaló, megtérésre buzdító ígéretével; szeretetét, amellyel még ellenségeiért is imádkozva, azoknak lelkében önkénytelenül is fölébresztette a tiszteletet és néma meghódolást.

Hiszen ismeritek igazságáról, eszméjéért hevülő önzetlen nemes lelkét, amellyel a földhöz ragadt lelkek aljas önzését megvetette, keményen ostromozta, amellyel igazságtalan vérszomjas kislelkű bírái előtt és bátran, nemesen állott meg, amellyel a virágvasárnapi hozsánnák és a nagypénteki vészlárma között, egyazon rendíthetetlen nyugalommal és méltósággal viseltetett, így szólván: „Én azért jöttem, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról.“

Csak az, aki így érzett, gondolkodott és cselekedett, az mondhatná el nyugodtan, önérzettel és boldog reménységgel e szavakat: „Atyám! én dicsőítettem tégedet e földön, elvégeztem a dolgot, melyet reám bízta volt, most annak okáért dicsőíts meg engemet atyám tenmagadnál“; „felmegyek az én atyámhoz és a ti atyátokhoz, az én Istenemhez és ti

Istenetekhez". Csak aki így érzett, gondolkodott és cselekedett, annak sirjánál érthetjük meg a kesergő szeretetteknek lesújtó fájdalmát; de csak annak sirjánál érthetjük meg igazán a hit angyalának biztató jelenlétét és fölemelő szavait is.

Emelkedjete hát Jézusotokhoz! Igyekezete elérni, vagy bár megközelíteni őt. És bizony mondom nektek, hogy amíg az, akit az ő nemes érzései nem hevítenek, — bármily eget verő bölcseséggel, meggyőző okokkal, ékesen szólással hirdetik is neki az örökélet biztató gondolatát, hitetlenül, kétségesséskedve fogja rázni fejét — még ha fuldokol is a kétségek tengerében —: addig ti tapasztaljátok, hogy aki „hallgatja Jézustól e beszédeket és azokat megtartja, hasonlít ahhoz a bölcs emberhez, aki az ő házat kősziklán építette.“

Törekedjete megismerni mindenek előtt az emberi magas rendeltetést, megbecsülni magatokon az Istenség tündöklő képmását. És amidőn érezni fogjátok, hogy az ember nagyobb a föld minden teremtett állatainál, amidőn magatokon fogjátok tapasztalni, hogy „nagyobb a lélek, mint a test és öltözet“: ugyanekkor érezni fogjátok azt a megnemesítő hitet is, amely így biztat: „Oh! ember, ha életed nem hasonlít semmi teremtett lény életéhez, miért hasonlítson véged, halálad“.¹

Főként pedig neveljete lelketeket nemes törekvésre, önzetlen tettek cselekvésére. És amidőn önérdék és jutalom reménye nélkül tudtok munkálkodni, a község, a haza, az emberiség, a közügy javáért, amidőn „nem e földön fogtok kincseket gyűjteni“: akkor lelketeekben fogjátok érezni a jutalmat, érezni fogjátok a jutalom reményét, úgy fogjátok érezni, hogy „a ti jutalmatok bőséges lesz mennyekben.“

Mikor imádkoztok — akár szóval, akár cselekedettel — ne legyetek olyanok, mint a farizeusok, ne a látszat kedvéért, hiúságból tegyetek, mint a képmutatók, mert — amint meg van írva — ők ezzel „elvétték jutalmukat“. Míg ti érezni fogjátok, hogy „a ti mennyei atyátok, aki rátok néz titkon, megfizet nektek nyilván“, érezni fogjátok, hogy aki jutalmat nem keres, az jutalmat fog találni.

¹ L. Fejes István „feltámadás“ c. beszéde.

Szeressete, mint Jézus szeretett! Szeressete önzetlenül, irgalommal, megbocsátással! És „mikor alamizsnát osztogattok, és nem tudja a ti balkezetek, mit cseleszik a jobbkezetek“, amikor „nemcsak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek“, amikor nem ítéletek, nem török pálcát azonnal a megtévelyedettek felett, hanem a szánakozás hangján így tudtok szólani a kárhoztatókhoz Jézussal: „aki ti közületek bűn nélkül való, az vesse rá az első követ“: akkor érezni fogjátok mindezekért a mennyei jutalom reményét is.

* * *

Látjátok-e hát már, látjátok-e bár e pillanatokban Jézus nyitott koporsójánál és a ti sírotok fölött is a hitnek, bizalomnak örökös angyalát? . . .

Oh! emelkedjete fel szívetekben Istenhez, a bölcs, gondviselő, szerető mennyei atyához, és meglátjátok, miként emelkedtek fönnebb-fönnebb oda, a mennyei seregek honába, ahol a Jelenések könyvének írója látja lelki szemeivel a „halálhívők“ számára letett „életkoronáját!“

De emelkedjete lelketeket nemes öntudatában is magasra. Ne csüggedjete, ne engedjete magatok fölött uralmat a kételkedésnek, mert a kétely nem boldogít. Inkább törekedjete megszerezni a hitet, és erősítete ebben magatokat napról-napra: értsete meg és kövessete Jézusnak az intését: „Menjete be az örökéletre a szoros kapún, mert szoros kapú és keskeny út, amely viszen az életre.“

Ha így cselekeszete, meglátjátok miként emelkedete fönnebb-fönnebb mindaddig, amíg élteket alkonyán, mint a leáldozó nap, még egyszer visszatekint halmokra, völgyekre búcsuzó sugaraival — ti is nyugodt önérdéssel tekintete vissza, bizalommal szólhattok így: „ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, hitemet megtartottam, végezete eltételetem nekem az igazság koronája, amelyet megád nekem az úr és mindeneknek, a kik várandják az ő dicsőséges eljövetelet.“ Ámen.